

FATCA-NIN AZƏRBAYCANDA TƏTBİQİNİN HÜQUQİ NƏTİCƏLƏRİ

Bir çox digər ölkələr kimi ABŞ da öz rezidentlərinin digər ölkələrdə əldə edilmiş gəlirinə vergi qoyur. Bununla yanaşı, ABŞ çox az ölkələrdəndir ki, qeyri-rezidentləri də rezidentlərdə olduğu kimi vergiyə cəlb edir. Rezidentlərin digər ölkələrdə və qeyri-rezidentlərin ABŞ-da əldə etdikləri gəlirləri müəyyən etmək nisbətən asan olsa da, qeyri-rezidentlərin digər ölkələrdə əldə etdikləri gəlirləri müəyyən etmək problem yaradır.

Bu məqsədlə ABŞ Konqresi 18 mart 2010-cu il tarixdə xarici bank hesabları olan ABŞ vergi ödəyicilərini hədəf alan və banklar və investisiya şirkətləri kimi xarici maliyyə institutlarına təsirsiz ötürməyən hesabat rejimini təqdim edən Xarici Hesablar üzrə Vergi Əmələməsi Aktını (FATCA) qəbul etdi. Hesabat rejiminə əsasən, xarici maliyyə institutları ABŞ Vergilər Nazirliyinə onlarda olan ABŞ hesabları, həmçinin, əsasən ABŞ payçılarından ibarət olan şirkətlərin hesabları haqqında məlumat verməlidirlər. Xarici maliyyə institutları əsasən, hesab nömrələri, balanslar, adlar, ünvanlar və ABŞ vergi ödəyicilərinin eyniləşdirmə nömrələrini təqdim etməlidirlər.

FATCA-ya əsasən, 1 iyul 2014-cü ildən banklar və digər maliyyə institutları ABŞ IRS sistemində qoşulmalı və ona yuxarıda qeyd olunan hesablar haqqında məlumat verməlidirlər. Qeyd edilən təşəbbüsdə iştirak etməyən institutların ABŞ-da əldə edilən gəlirlərinə 30 faizlik ödəmə mənbəyində vergi tətbiq olunur. Bu isə qeyri-rezident şəxslərə öz ölkələrində ABŞ qanunlarına riayət etməyə imkan verir.

Xarici ölkə üçün FATCA-nı tətbiq etməyin yollarından biri ABŞ ilə dövlətlərarası müqaviləyə daxil olmaqdır. İkiqat vergiqoymanın aradan qaldırılması haqqında sazişlər (ABŞ ilə Azərbaycan arasında belə bir müqavilə yoxdur) məlumat mübadiləsi üçün imkan yaratsa da, məlumatın məxfiliyi qaydalarını pozurlar.

Dövlətlərarası sazişlərin iki növü mövcuddur: IGA 1 modeli və IGA 2 modeli.

IGA 1 modeli Vergilər Nazirliyinə məlumatın mərkəzləşdirilmiş qaydada xarici dövlətin müvafiq hökumət orqanı tərəfindən ötürülməsini nəzərdə tutursa, IGA 2 modeli məlumatın birbaşa xarici maliyyə institutlarının özləri tərəfindən ötürülməsini nəzərdə tutur.

IGA 1 modelinin özünün də iki forması var:

IGA 1A modelinə əsasən, məlumat qarşılıqlı əsasda mübadilə ediləcək, başqa sözlə, müvafiq məlumatı ötürən dövlət ABŞ-dan da eyni məlumatı tələb etmək hüququna malik olacaq.

IGA 1B modelinə əsasən, məlumat mübadiləsi birtərəfli qaydada olacaq, başqa sözlə, xarici dövlətdən ABŞ hökumətinə olacaq.

Hal-hazırda 36 dövlət ABŞ ilə əmələmə üzrə dövlətlərarası saziş bağlamışlar. Azərbaycan da daxil olmaqla, 42 dövlət qarşılıqlı razılığa gəlmişlər.

FATCA-ya riayət etmək üçün dövlətdən Vergilər Nazirliyi ilə dərhal müqavilə bağlamaq tələb olunur.

FATCA-ya əsasən hesabat aşağıdakı yollarla həyata keçirilə bilər:

- ABŞ-da vergi ödəyicisi olan şəxslər Vergilər Nazirliyinə öz xarici bank hesabları və digər maliyyə aktivləri barədə məlumat verməlidirlər;

- xarici maliyyə institutları Vergilər Nazirliyinə bank hesabları, bank hesablarının sahibləri, onların vergi ödəyicilərinin eyniləşdirmə nömrələri, ünvanları və əqdləri barədə məlumat verməlidir; və
- səlahiyyətli dövlət orqanları bank hesabları, bank hesablarının sahibləri, onların vergi ödəyicilərinin eyniləşdirmə nömrəsi, ünvanları, əqdləri barədə Vergilər Nazirliyinə məlumat verməlidirlər.

Azərbaycan dövləti artıq FATCA-nın Azərbaycanda tətbiqi üçün müvafiq addımlar atmışdır. 22 aprel 2014-ü ildə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti FATCA-nın Azərbaycanda tətbiqi üçün 103s nömrəli sərəncam vermişdir.

Baxmayaraq ki, Azərbaycan hələ ki, ABŞ ilə müqavilə imzalamamışdır, o, artıq 16 may 2014-cü il tarixdən müqavilə şərtlərini razılaşdırmış dövlət hesab olunur.

ABŞ Vergilər Nazirliyi və Azərbaycan Vergilər Nazirliyinin veb-səhifələrində olan məlumata əsasən, müqavilə IGA 1 modelinə uyğun olacaq və qarşılıqlı olacaq. Belə müqaviləyə əsasən, Azərbaycandakı maliyyə institutları müvafiq məlumatı müəyyən olunmuş dövlət orqanına təqdim etməlidirlər (Vergilər Nazirliyi) və o, öz növbəsində belə məlumatı ABŞ Vergilər Nazirliyi ilə bölüşməlidir. ABŞ Vergilər Nazirliyinin FATCA Qeydiyyat Portalında qeydiyyatdan keçmə yerli maliyyə institutları üçün 2014-cü ilin sonunadək mümkün olacaq. Bu 1 iyul 2014-cü ildə qüvvəyə minəcək FATCA üçün keçid dövrüdür. Bir neçə Azərbaycan bankı artıq ABŞ Vergilər Nazirliyində qeydiyyatdan keçiblər. Qeydiyyatdan keçməyən maliyyə institutu ABŞ vergi agentləri tərəfindən ödəmə mənbəyində tutulan vergi ilə üzləşə bilərlər. IGA 1 model müqaviləsini imzalamış xarici maliyyə institutlarının hesabat məqsədləri üçün ABŞ Vergilər Nazirliyi ilə ayrıca müqavilə bağlamalarına ehtiyac yoxdur.

Azərbaycandakı bank hesabları sahiblərinin məlumatları Azərbaycan bank sirri qaydalarına əsasən qorunur. Bu baxımdan, Azərbaycan yerli banklarda bank hesabları barədə məlumatın açıqlanmasını legitimləşdirmək üçün qanunvericiliyə dəyişikliklər etməlidir. Buna isə beynəlxalq müqaviləyə qoşulmaqla və müvafiq qanunlara dəyişikliklər etmək yolu ilə nail olmaq olar. Bu qanunların arasında Azərbaycan Respublikasının 590-IIQ nömrəli Banklar haqqında 16 yanvar 2004-cü il tarixli Qanununu (Banklar haqqında Qanun), Azərbaycan Respublikası Vergilər Məcəlləsini (Vergilər Məcəlləsi), Azərbaycan Respublikasının 519-IIIQ nömrəli Sığorta Fəaliyyəti haqqında 25 dekabr 2007-ci il tarixli Qanununu və Azərbaycan Respublikasının 998-IIIQ nömrəli Fərdi Məlumatlar haqqında 11 may 2010-cu il tarixli Qanununu göstərmək olar.

Bank haqqında Qanuna əsasən, bank hesabı, hesab əməliyyatları, həmçinin, hesabın sahibi, onun adı, ünvanı və direktorları haqqında məlumat da daxil olmaqla bank sirri təşkil edir və belə məlumatların qanunsuz şəkildə açıqlanması mülki, inzibati və cinayət məsuliyyətinə səbəb olur. Belə məlumat müştərilərin özlərinə və ya onların nümayəndələrinə, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının müfəttişlərinə, kənar auditorlara, sığortaya nəzarət orqanına, maliyyə nəzarət orqanına və kredit reyestrinə ötürülə bilər. Dövlət orqanları istintaq, bank hesabına həbsin qoyulması və məhkəmə qərarına əsasən müsadirə ilə bağlı belə məlumatı tələb edə bilər.

Vergi Məcəlləsinə əsasən, xarici dövlətlərin müvafiq dövlət orqanları rezident və qeyri-rezidentlərin bank hesabları haqqında məlumatları tələb etdikdə Azərbaycanın vergi orqanlarının Azərbaycan bank və kredit institutlarından Vergi Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş hallarda belə məlumatları əldə etmək hüququ var. FATCA-nın tətbiq olunması ilə əlaqədar olaraq Vergi Məcəlləsinə bir sıra dəyişikliklər təklif olunmuşdur.

Misal üçün, təklif edilmişdir ki, xarici hüquqi və fiziki şəxslərin Azərbaycan Respublikasındakı maliyyə əqdləri ilə bağlı məlumatların Azərbaycan Respublikasının tərəfdar olduğu beynəlxalq müqavilələrin müddəalarına uyğun olaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi formada və hədlər daxilində həmin icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən birbaşa və ya onun vasitəsilə ötürülməsinə icazə verən bölmə əlavə edilsin. Digər təklif edilmiş dəyişiklik yuxarıda qeyd olunan öhdəliklərin icra edilməməsi nəticəsində maliyyə sanksiyalarının tətbiqi ilə bağlıdır.

FATCA-nə tətbiq etmək ABŞ hökuməti üçün faydalı olsa da, bunun xarici dövlətlər üçün bir sıra mənfi cəhətləri də var, məsələn, dövlətlərin suveren immunitetinə müdaxilə etmək (məxfilik haqqında qanunlara təsir etmək), ABŞ fiziki və hüquqi şəxsləri tərəfindən xaricə investisiya qoyulmasında problemlərin yaranması. Lakin hələlik Vergilər Nazirliyi vasitəsilə ötürüləcək məlumatın tam olaraq nədən ibarət olması bəlli deyil. Yəni, hələ ki, müştərilərə ABŞ Vergilər Nazirliyinə ötürüləcək məlumatlar barədə xəbərdarlıq ediləcəyi məlum deyil. Azərbaycan üçün yerli və beynəlxalq səviyyədə bir sıra həssas məsələlər yaranacaq.

Qarşılıqlıq prinsipi əsasında Azərbaycan ABŞ Vergilər Nazirliyində olan məlumatları əldə edəcəyini gözləyə bilər. Belə dəyişikliklər baxımından vergi ödəyiciləri üçün vergi öhdəliklərini yumşaldan iqtisadi vergi qoymanın aradan qaldırılması haqqında sazişə ehtiyac var.

DÖVLƏT RÜSUMU HAQQINDA QANUNA DƏYİŞİKLİKLƏR

2014-cü ilin may ayında Azərbaycan Respublikasının 223-IIQ sayılı Dövlət Rüşumu haqqında 4 dekabr 2001-ci il tarixli Qanununa dəyişikliklər edilmişdir. Dəyişikliklər Azərbaycan Respublikasında müvəqqəti və daimi yaşayış haqqında icazənin əldə edilməsi və uzadılması ilə bağlı dövlət rüşumunun siyahısını artırmaq məqsədilə edilmişdir.

Dəyişikliklərə əsasən, yetkinlik yaşına çatmayan əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər üçün daimi yaşayış haqqında icazənin verilməsi və vaxtının uzadılması üçün dövlət rüşumu 150AZN təşkil edəcək.

Əcnəbilərə və vətəndaşlığı olmayan şəxslər üçün daimi yaşayış haqqında icazəsinin vaxtının uzadılması üçün dövlət rüşumu aşağıda qeyd olunan məbləğlərdə olacaq:

Müddət	Böyükklər	Yetkinlik Yaşına Çatmayan Şəxslər
Üç ay	30AZN	15AZN
Altı ay	60AZN	30AZN
Bir il	120AZN	60AZN
Bir il yarım	180AZN	90AZN
İki il	240AZN	120AZN
İki il yarım	300AZN	150AZN
Üç ilə qədər	360AZN	180AZN

Yetkinlik yaşına çatmış əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər üçün müvəqqəti yaşayış haqqında icazənin vaxtının uzadılmasına görə 30 və 60 gün üçün dövlət rüşumunun məbləği müvafiq olaraq 30AZN və 60AZN olacaqdır. Yetkinlik yaşına çatmayan əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər üçün müvəqqəti yaşayış haqqında icazənin vaxtının uzadılmasına görə 30 və 60 gün üçün dövlət rüşumunun məbləği müvafiq olaraq 15AZN və 30AZN olacaq.

İş icazəsinin verilməsi və onun müddətinin üç aylığına uzadılması 350AZN, altı aylığına 600AZN və bir illiyinə 1000AZN olacaq.

**İSTƏNİLƏN SUAL VƏ ƏLAVƏ MƏLUMAT ÜÇÜN BİZİMLƏ
ƏLAQƏ SAXLAYIN:**

BM Morrison Partners
Tel: (994 12) 497 19 14; 497 19 15
Faks: (994 12) 497 19 13
E-mail: info@bmlawaz.com

©2014 BM Morrison Partners. Bütün hüquqlar qorunur.